

KS. KRZYSZTOF KAUCHA

Z METAEKLEZJOLOGII

OUT OF META-ECCLESIOLOGY

Abstract. Meta-Theology denotes a meta-theoretical description of Theology. Similarly, meta-Ecclesiology means a meta-theoretical description of Ecclesiology, and it encompasses all problems of meta-theological nature. Meta-Ecclesiology – like Meta-Theology – might be external or internal. This paper represents an internal Meta-(Catholic) Ecclesiology. It touches on some new issues in the area of Ecclesiology, types of Ecclesiology, trends in Ecclesiology, and models of the Church according to Cardinal Avery Dulles (the Church as Institution, Mystical Communion, Sacrament, Herald, Servant, Community of Disciples, and Sign of Opposition).

Multiplicity and diversity of ecclesiological types and trends show a richness and complexity of Ecclesiology. Consequently, one holistic (total) Ecclesiology is impossible at present. Hence, a project of an integral Ecclesiology is feasible but only as (a very useful) way of uniting the results of Ecclesiology – uniting them on a base of main ecclesiological issues or problems faced by Ecclesiology. According to Rev. M. Rusecki (1942-2012) theology today is very much fragmented and it is quite impossible to make it integrated (see: M. Rusecki, *Problematyka metody w teologii*, in: *Tożsamość teologii*, ed. A. Anderwald, T. Dola, M. Rusecki, Opole: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego 2010, pp. 44-47, 54-64. Rusecki presents Adolf Kolping's idea of integrated theology – pp. 55-56). New theological disciplines and sub-disciplines arise and theologians' specializations are becoming increasingly fragmented. They are to a lesser extent familiar with the work of their colleagues (native or foreign) and likewise with the history of Theology. The same holds true for Ecclesiology and ecclesialogists. Today in Theology (and in Ecclesiology) there are processes typical of contemporary sciences which are unstoppable. Despite negative consequences, there are some positive, too. Being so, Theology and Ecclesiology show their vitality and necessity. Theologians in their academic work explore new ways of research (including interdisciplinary ones) and have more scholar freedom than they used to, which develops their creativity.

Translated by Agata Woźniak and Rev. Krzysztof Kaucha

Key words: Ecclesiology; Meta-Ecclesiology; models of the Church; ecclesiological trends; Theology; types of Ecclesiology; Meta-Theology; criteria of theological evaluation models; Ecclesiology issues; Methodology.

Ks. dr hab. KRZYSZTOF KAUCHA, prof. KUL – Katedra Chrystologii i Eklezjologii Fundamentalnej w Instytucie Teologii Fundamentalnej KUL; adres do korespondencji: kkaucha@kul.pl

Artykuł ten nawiązuje do publikacji sprzed kilku lat dotyczącej metodologii eklezjologii fundamentalnej, jej ogólnych koncepcji, dyscyplin sąsiedzkich, przedmiotu, celu, zadań i metod¹. Tu zostaną podjęte kwestie ogólnоекlezjologiczne: nowe elementy w problematyce eklezjologicznej, rodzaje eklezjologii, nurty eklezjologiczne i modele Kościoła. Uwzględnione zostały ustalenia metodologów nauki o teologii (A. Bronka i S. Majdańskiego nawiązujących do S. Kamińskiego)², M. Ruseckiego w zakresie metateologii i metodologii teologii fundamentalnej³ oraz publikacje kilku teologów polskich (Cz.S. Bartnika⁴, H. Seweryniaka⁵, A. Napiórkowskiego⁶) i zagranicznych (A. Dullesa⁷, B. Mondina⁸).

Metateologia jest metateoretyczną charakterystyką teologii⁹, a metaeklezjologia – eklezjologii i odnoszą się do niej wszystkie problemy natury metateologicznej. Metateologia może mieć postać zewnętrzną lub wewnętrzną¹⁰, tak samo metaeklezjologia. Niniejszy artykuł traktuje przede wszystkim

¹ K. KAUCHA, *Eklezjologia fundamentalna. Zagadnienia metodologiczne*, „Roczniki Teologii Fundamentalnej i Religioologii” 1(56)2009, s. 29-46.

² A. BRONK, S. MAJDAŃSKI, *Teologia – próba metodologiczno-epistemologicznej charakterystyki*, „Nauka” 2(2006), s. 81-110.

³ M. RUSECKI, *Problematyka metody w teologii*, w: *Tożsamość teologii*, red. A. Anderwald, T. Doła, M. Rusecki, Opole: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego 2010, s. 43-83 (głosy w dyskusji i podsumowanie, s. 455-467); TENŻE, *Biblia jako tradent i aktualizator Objawienia. Aspekt metodologiczny*, w: *Biblia w teologii fundamentalnej* (Biblioteka Teologii Fundamentalnej, t. V), red. J. Perszon, Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK 2010, s. 113-133; TENŻE, *Wiarygodność chrześcijaństwa*, t. 1: *Z teorii teologii fundamentalnej*, Lublin: TN KUL 1994; TENŻE, *Traktat o Kościele*, red. K. Kaucha, P. Królikowski, J. Mastej, Lublin: Wydawnictwo KUL 2014. Autor ten kształtuje swą metateologię nawiązując m.in. do opracowań S. Kamińskiego (RUSECKI, *Problematyka metody w teologii*, s. 64-82).

⁴ *Eklezjologia*, I. W *teologii katolickiej*, w: *Encyklopedia Katolicka*, red. R. Łukaszyk, L. Bieńkowski, F. Gryglewicz, Lublin 1985, t. IV, kol. 773-781; *Kościół*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2009.

⁵ Zwł. *Metodologia eklezjologii fundamentalnej. Demonstratio catholica*. „Studia Nauk Teologicznych PAN” 2(2007), s. 117-144.

⁶ *Przyczynek do metodologii eklezjologii integralnej*, w: tamże, s. 175-188.

⁷ *Models of the Church*, New York: Doubleday 1987.

⁸ *Le nuove ecclesiology*, Roma: Paoline 1980; *La Chiesa primizia del regno. Trattato di ecclesiologia*, Bologna 1986; *La Chiesa sacramento d'amore. Trattato di ecclesiologia*, Bologna 1993.

⁹ „Rozumiemy metodologię teologii (metateologię) jako próbę stosowania zasad logiki i reguł metodologii do tego, co robią teolodzy, tj. jako próbę metateoretycznej charakterystyki teologii od strony jej problematyki (pytań stawianych w punkcie wyjścia), przedmiotu, zadań (celu), metody i struktury (formy), osadzonym w określonym typie metodologii, której zawdzięcza swój język i metody analizy. Metateologię rozumiemy jako „historyczne, epistemologiczne i logiczno-metodologiczne rozważania o teologii” (A. BRONK, S. MAJDAŃSKI, *Teologia*, s. 85).

¹⁰ „Chociaż odróżnienie to nie jest jednoznaczne i ma swoje ograniczenia, wskazuje na fakt, że istnieje metodologia teologii uprawiana przez metodologów (filozofów nauki) i metodologia teologii uprawiana przez teologów” (tamże, s. 84).

o posoborowej eklezjologii rzymskokatolickiej i sytuuje się w obrębie meta-eklezjologii wewnętrznej. Każda dziedzina i dyscyplina naukowa potrzebuje analiz na metapłaszczyźnie z wielu powodów, m.in. dlatego, że pozwalają krytycznie określić i usystematyzować jej dokonania oraz wytyczać nowe kierunki. Badania metaeklezjologiczne powinny zmierzać do odpowiedzi na pytania: czy eklezjologia jest potrzebna?, dlaczego?, czy poszerza granice poznawcze co do Kościoła?, do jakich wyników doszła?, jakie napotyka trudności?, czy wypracowała sprawny i komunikatywny język?, jaki jest rodzaj i stopień uzasadnienia jej tez i teorii?, co z niej wynika?

I. NOWE ELEMENTY W PROBLEMATYCE EKLEZJOLOGICZNEJ

Tradycyjna problematyka eklezjologiczna jest współcześnie, wskutek nauczania Soboru Watykańskiego II, gruntownie przebudowywana przez ujmowanie węzłowych zagadnień w nowy sposób (np. genezy Kościoła, jego znamion, prymatu biskupa Rzymu, nieomyłności Kościoła) z uwzględnieniem perspektywy ekumenicznej i dialogu międzyreligijnego, a także wytyczanie nowych obszarów badawczych¹¹. H. Seweryniak do tych obszarów zalicza nowe style (drogi) uzasadniania wiarygodności Kościoła (m.in. paradoksu, dialogu, komunijny, etyczny, antropologiczny), a także określenie w nowy sposób relacji między Kościołem a światem i religiami pozachrześcijańskimi¹². Nowym terenem badań są znaki wiarygodności Eklezji, które zaczął opracowywać M. Rusecki wraz z uczniami¹³. Jego dokonania są kontynuowane w kierunku przekładania budowanych przez niego argumentów uwiarygadniających chrześcijaństwo na teren eklezjologii.

Jako nadrzędny cel opracowań eklezjologicznych obierana jest coraz wyraźniej charakterystyka obecności Jezusa Chrystusa i Ducha Świętego w Kościele oraz jej kryteria rozpoznania i weryfikacji. Stawiane jest podstawowe pytanie: czy Bóg potrzebuje Kościoła i dlaczego?¹⁴. Dąży się do wskazania przyczyn aktualnego kryzysu (załamania, zanikania) doświadczenia eklezjalnego w świecie zachodnim („Chrystus – tak, Kościół – nie”) i jego eklezjo-

¹¹ Trzeba zauważyć, że łatwiej jest formułować nowe projekty (obszary) badawcze niż je faktycznie realizować.

¹² *Metodologia eklezjologii fundamentalnej*, s. 128-143.

¹³ *Traktat o Kościele*, s. 281-296.

¹⁴ G. LOHFINK, *Czy Bóg potrzebuje Kościoła? O teologii ludu Bożego*, tł. E. Pieciul-Karminska, Poznań: W drodze 2005.

logicznych konsekwencji. Wzmiankowana jest konieczność określenia tożsamości Eklezji z uwzględnieniem możliwie wszystkich jej faktorów i powiązań z tożsamością chrześcijaństwa¹⁵. Podejmowane jest zagadnienie relacji między Kościołem a zbawieniem (zbawczego pośrednictwa Kościoła, środków zbawienia, Eklezji jako sakramentu zbawienia)¹⁶. Na płaszczyźnie metaekleziologicznej należy odnotować opracowaną przez Cz. S. Bartnika gnozeologię (epistemologię) kościelną¹⁷ i postulowaną przez A. Napiórkowskiego ekleziologię integralną¹⁸.

W ekleziologii pojawiły się też trudności. Wypowiedź Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* o obecności Kościoła Chrystusowego w Kościołach rzymskokatolickim i innych (nr 8) została skorygowana przez deklarację *Dominus Iesus* w sposób ekskluzywistyczny i wiążący teologów katolickich. Powraca kwestia przynależności eklezijalnej. Z jednej strony, trudno odmówić słuszności hipotezie K. Rahnera tzw. anonimowego chrześcijaństwa. Z drugiej, ekleziologowie nie mogą nie zauważać empirycznego faktu istnienia ochrzczonych, lecz „martwych” członków Kościoła, na co zwrócił uwagę Sobór Watykański II. Dialog Kościoła rzymskokatolickiego, zwłaszcza z prawosławną Cerkwią rosyjską, jest w impasie i nie może uwolnić się od uwikłań politycznych, w których znajduje się Cerkiew. Dialog z islamem jest coraz trudniejszy, rosną też, wśród praktycznie go prowadzących ze strony Kościoła, podejrzania o instrumentalne traktowanie go przez muzułmanów, którym zależy na dobrym wizerunku w oczach Zachodu.

II. RODZAJE EKLEZJOLOGII I NURTY EKLEZJOLOGICZNE

Bogactwo i zróżnicowanie teologii rzymskokatolickiej jako dziedziny naukowej, ze względu na problematykę, sposoby podejścia, nurty, szkoły,

¹⁵ Np. A. MICHALIK, *Zrozumieć chrześcijaństwo. Istota chrześcijaństwa według Josepha Ratzingera*, Tarnów: Wydawnictwo Biblos 2008.

¹⁶ Przy czym postuluje się rozpoczęcie od charakterystyki samego pojęcia zbawienia. Zob. *Wiarogodność chrześcijańskiego orędzia zbawienia* (Biblioteka Teologii Fundamentalnej, t. X), red. P. Artemiuk, Płock: Płocki Instytut Wydawniczy 2015 oraz T. DOLA *O pośrednictwie zbawczym Kościoła dzisiaj* (tamże, s. 94-113). Zob. też A. NADBRZEŻNY, *Sakrament wyzwolenia. Zbawcze posłannictwo Kościoła w posoborowej teologii holenderskiej*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2013.

¹⁷ Cz.S. BARTNIK, *Kościół*, s. 297-355. Jest ona rozumiana jako samopoznanie Kościoła (ujętego bardziej podmiotowo niż przedmiotowo) i obejmuje następujące zagadnienia: podmiotowość i świadomość Kościoła, źródła poznania kościelnego i nieomylność w przekazywaniu Objawienia. Jest zbieżna z epistemologią teologii.

¹⁸ *Przyczynek do metodologii ekleziologii integralnej*, s. 182-187.

style uprawiania¹⁹, a także metody i język, należy przełożyć także na eklezjologię wyróżniając jej główne rodzaje i nurty oraz dokonując tym samym jej ogólnej systematyzacji.

1. Rodzaje eklezjologii

Stanisław C. Napiórkowski wymienia m.in. następujące rodzaje teologii: spekulatywna, pozytywna, mistyczna, poszukująca, przekazująca, szkół i środowisk, polemiczna, ireniczna, symboliczna, ekumeniczna, katafaticzna, apofaticzna, krzyża, chwały, kerygmaticzna, św. Pawła, agnostyczna [?], św. Bonawentury, św. Tomasza z Akwinu, rozwoju i wyzwolenia²⁰. Zrodziły one odpowiadające im eklezjologie lub idee (tezy, teorie, intuicje) eklezjologiczne.

Czesław S. Bartnik, w tekście opublikowanym w 1985 r., wyróżnił następujące rodzaje eklezjologii: apologetyczna (A. Piolanti, S. Nagy, R. Łukaszyk), kanonistyczna (R. Sobański), pastoralna (F. Blachnicki, A. Zuberbier, A.L. Szafranski), socjalna (L. Boff, J.B. Metz, Cz.S. Bartnik), liturgiczna (O. Casel, R. Guardini, B. Nadolski), moralna (B. Häring, K. Wojtyła, S. Olejnik, J. Majka) i dogmatyczna (K. Rahner, P. Neuner, W. Granat)²¹, która to typologia wyraźnie wykorzystuje podział na dziedziny i dyscypliny naukowe.

W tym samym opracowaniu encyklopedycznym można dopatrzeć się różnicowania eklezjologii ze względu na stosowane w niej metody, do których Bartnik zaliczył: aprioryczną (zstępującą, pisteologiczną), ze znamion (*via notarum*), fenomenologiczną (empiryczną, *via empirica*, eklezjologiczną), historyczną (w eklezjologii dogmatycznej przechodzącą w historiozbawczą), personalistyczną i kairologiczną²². W książce *Kościół* (z 2009 r.) wyróżnił 3 wewnętrznie złożone metody: genetyczną (historyczną, zstępującą, ciągłości), „eklezjologiczną” (empiryczną, wstępującą, obserwacji bezpośredniej) i percepcji personalistycznej (*via personalistica*), jego zdaniem najlepiej odpowiadającą misteryjnej naturze Kościoła i najtrudniejszą²³.

W świetle metateologii i literatury eklezjologicznej można wskazać (na różnych płaszczyznach typologizacji) inne rodzaje eklezjologii:

¹⁹ A. BRONK, S. MAJDAŃSKI, *Teologia*, s. 82.

²⁰ *Jak uprawiać teologię*, Wrocław: TUM 1994, s. 19n, 29n. Podaję za: A. BRONK, S. MAJDAŃSKI, *Teologia*, s. 82, przyp. 5.

²¹ *Eklezjologia*. I. *W teologii katolickiej*, kol. 776-777.

²² Tamże, kol. 778.

²³ S. 11-13.

- akademicką i pozaakademicką (użytkową), obecną w przepowiadaniu kościelnym, katechezie, przygotowaniu do sakramentów;
- historyczną (minioną) i współczesną (aktualną); historyczna to przeszłość najpierw refleksji teologicznej o Kościele, potem (od XIII w.) eklezjologii; jest różnie periodyzowana;
- wybitnych teologów lub wprost eklezjologów (poza wymienionymi w niniejszym artykule), np.: szkoły rzymskiej (J.B. Franzelin, J. Kleitgen, G. Perrone, K. Schrader), szkoły tybińskiej (J.S. Drey, P.A. Graz, J.B. Hirschler), L. Baltera, P. Benoit, J. Brudza, E. Brunnera, L. Cerfaux, M.D. Cheny, J. Daniélou, R. Fisichelli, H. Friesa, P. Grelota, G. Gutierrez, P. Jaskóły, Ch. Journeta, Ł. Kamykowskiego, A. Kubisia, H. Künga, R. Latourelle'a, J. Majewskiego, J. Moltmanna, J. Mouroux, G. O'Collinsa, E. Ozorowskiego, W. Pannenberga, J. Perszona, G. Philipsa, S. Pié-Ninota, H.J. Pottmeyera, R. Schnackenburga, M. Secklera, K. Thieme, G. Thilsa, J.P. Torella, D. Tracy, H. Verweyena, D. Wąska, S. Wiedenhoffera, M. Żmudzinskiego, lubelskiej szkoły teologicznej (W. Hryniewicz, A. Czaja, K. Gózdź, M. Kowalczyk, J. Lekan, K. Pek, G. Barth, A. Nadbrzeżny), lubelskiej szkoły teologii fundamentalnej (I.S. Ledwoń, J. Mastej, K. Kaucha, A. Pietrzak, P. Borto) i wielu innych²⁴.
- systematyczną (teoretyczną) i praktyczną (pastoralną)²⁵, co nawiązywałoby do podziału teologii akademickiej na systematyczną i praktyczną; występują też eklezjologie mieszane, np. tzw. teologia empiryczna J. van der Vena i jego szkoły²⁶;
- dziedzinową (wyłącznie teologiczną) i interdyscyplinarną; dziedzinowa może być bądź jednodyscyplinarna, bądź interdyscyplinarna; interdyscyplinarna wiąże eklezjologię z dziedzinami pozateologicznymi, np. wspomniana teologia empiryczna (teologiczno-socjologiczna) J. van der Vena;
- przedmiotową (reizującą) i podmiotową (personalistyczną)²⁷;

²⁴ Zob. B. MONDIN, *La Chiesa primizia del regno*, s. 149-187, 233-243; A. NAPIÓRKOWSKI, *Przyczynek do metodologii eklezjologii integralnej*, s. 186; M. RUSECKI, *Traktat o Kościele*, s. 50, 55-57.

²⁵ Zob. W. PRZYGODA, *Eklezjologia pastoralna*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski, Lublin: TN KUL 2006, s. 234-235.

²⁶ J.A. VAN DER VEN, *Ecclesiology in Context*, Grand Rapids (Michigan)–Cambridge (U.K.): W.B. Eerdmans Publishing Company 1996; TENZE, *Empirical Methodology in Practical Theology: Why and How?*, „Pastoraltheologische Informationen” 15(1995), nr 1, s. 135-154.

²⁷ Obok Bartnika, jako przedstawiciela eklezjologii podmiotowej, warto wymienić N. Salato. Zob. N. SALATO, *Persona e Chiesa: un sentiero interrotto. Indizi per un personalismo ecclesologico*, Trapani: Gruppo editorial Il Pozzo di Giacobbe 2013.

- magisterialną, analizującą i porównującą wypowiedzi Nauczycielskiego Urzędu Kościoła (np. na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie);
- występującą w *sensus fidelium*, np. w rozumieniu („wyczuciu”) Kościoła w ruchach religijno-formacyjnych, ich dokumentach założycielskich, programowych i formacyjnych, myśli ich duchowych przywódców-liderów, twórczości i intuicji mistyków oraz tzw. osób charyzmatycznych w Kościele²⁸;
- parcjalaną, traktującą o „części” Kościoła, np. teologii życia konsekrowanego, kapłaństwa, laikatu, kobiety itp.;
- komparatywną, czyli określającą podobieństwa i różnice w rozumieniu podstawowych pojęć eklezjologicznych między Kościołami i wspólnotami chrześcijańskimi (np. A. Dulles²⁹, P. Kantyka³⁰);
- kontekstualną: bądź w postaci eklezjologii określonego obszaru (kontynentu, kultury, narodu), bądź jako świadomie badającą kontekst (otoczenie, wyzwania) Eklezji (H. Waldenfels)³¹;
- reformatorską (korygującą, krytyczną) obierającą za nadrzędny cel naprawę funkcjonowania wymiaru instytucjonalnego Eklezji³²;
- projektującą wizję Kościoła przyszłości i/lub wskazującą warunki jego wiarygodności (często powiązaną z reformatorską); K. Rahner jako te warunki wymieniał: otwartość, ekumeniczność, żywotność małych wspólnot (*base communities*), decentralizację i demokratyzację struktur kościelnych oraz krytycyzm wobec obszaru społeczno-politycznego, zaś A. Dulles, określający obecną epokę Kościoła jako pokonstantyńską i diaspory: stabilność (w czasach powszechnego relatywizmu), modernizację i transparentność elementu instytucjonalnego (powrót do zasady władzy jako służby),

²⁸ Zob. Międzynarodowa Komisja Teologiczna, „*Sensus fidei*” w *życiu Kościoła*, Kraków: Wydawnictwo Księży Sercanów 2015. „Warto przypomnieć, że tytuł teologa przysługuje np. Katarzynie ze Sieny, chociaż nie studiowała teologii na żadnym uniwersytecie” (A. BRONK, S. MAJDAŃSKI, *Teologia*, s. 89, przyp. 34).

²⁹ *Models of the Church*.

³⁰ *Ku wspólnemu rozumieniu Kościoła. Eklezjologia dialogu katolicko-metodystycznego*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2008.

³¹ H. WALDENFELS, *O Bogu, Jezusie Chrystusie i Kościele dzisiaj. Teologia fundamentalna w kontekście czasów obecnych*, tł. A. Paciorek, Katowice: Księgarnia św. Jacka 1993; K. KAUCHA, *Wiarygodność Kościoła w kontekście wyzwań współczesności europejskiej w świetle nauczania Jana Pawła II*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2008; TENŻE, *Kontekstualno-europejska eklezjologia fundamentalna*, „Roczniki Teologiczne” 48-49(2001-2002), z. 9, s. 29-52.

³² Większość teologów obszaru języka niemieckiego. Zob. *Chrześcijaństwo jutra. Materiały II Międzynarodowego Kongresu Teologii Fundamentalnej (Lublin, 18-21 IX 2001)*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, Z. Krzyszowski, I.S. Ledwoń, J. Mastej, Lublin: TN KUL 2001; D. WĄSEK, *Nowa wizja zarządzania Kościołem* (Myśl Teologiczna, t. 84), Kraków: Wydawnictwo WAM 2014; *Rok Wiary – rok odnowy*, red. K. Kaucha, A. Pietrzak, W. Rebeta, Lublin: Wydawnictwo KUL 2013.

wewnętrzny pluralizm (deromanizację), wycucie potrzeb ludzi i społeczeństw, zrozumiałość doświadczenia religijnego dla chrześcijan innych tradycji i wyznawców religii niechrześcijańskich, realność doświadczenia wolności i wyzwania, obronę i bycie gwarantem transcendencji osoby ludzkiej oraz krytykę niewłaściwych form sprawowania władzy³³;

– ze względu na formę i charakter publikacji naukowej: dyplomową (praca magisterska, licencjat kościelny, doktorat), przyczynkową (artykuł naukowy), podręcznikową, monograficzną, traktatową, wieloautorską (tzw. zbiorówki); występuje w nich różny stopień oryginalności, zwartości, źródłowości, przeglądowości, uzasadniania, konkluzyjności i precyzji językowej.

2. Nurty eklezjologiczne

Czesław S. Bartnik wyróżnił następujące nurty eklezjologiczne podając ich krótką charakterystykę: instytucjonalistyczny, teandryczny (J.A. Möhler, W. Granat, H. Bogacki, G. Baraúna), historiozbawczy (R. Łukaszyk, W. Kasper, A. Grillmeier, Cz.S. Bartnik), sakramentalny (O. Semmelroth, Cz.S. Bartnik, E. Schillebeeckx, A. Skowronek), wspólnotowościowy (K. Wojtyła, A. Fernández, S. Nagy), słowa lub kerygmaticzny (P. Knauer, S. Moysa, Cz.S. Bartnik), charyzmatyczny (N.E. Manning, H. Mühlen, A.L. Szafranski), eucharystyczny lub liturgiczny (O. Casel, J. Ratzinger, B. Nadolski), agapetologiczny (J.H. Newman, P. Teilhard de Chardin, M. Sopoćko, W. Korniłowicz, S. Wyszyński, F. Drączkowski), maryjny (K. Wojtyła, S. Wyszyński, J. Ratzinger, H. Urs von Balthasar, J. Guitton), historyczny (H. de Lubac, Y. Congar, H. Jedin, S. Tromp, P. Parente), personalistyczny (J.H. Newman, K. Wojtyła, O. Semmelroth, Cz.S. Bartnik)³⁴.

III. MODELE KOŚCIOŁA

Każda nauka jest zdeterminowana przede wszystkim przez swój przedmiot. Eklezjologię determinuje zatem Kościół będący – z teologicznego punktu widzenia – rzeczywistością misteryjną i złożoną. Polska eklezjologia woli

³³ A. DULLES, *Models of the Church*, s. 199-203. Ten autor powołuje się na: K. RAHNER, *Strukturwandel der Kirche als Aufgabe und Chance*, Freiburg: Herder 1972, s. 99-141 (A. DULLES, *Models of the Church*, s. 199, przyp. 5).

³⁴ Cz.S. BARTNIK, *Eklezjologia*, kol. 778-780. Warto zauważyć, że siebie usytuował w kilku nurtach. To samo dotyczy wielu eklezjologów.

mówić o jego koncepcjach³⁵, podczas gdy np. A. Dulles i wielu autorów anglosaskich – o modelach³⁶. Warto przy tym zauważyć, że typologii nurtów eklezjologicznych odpowiada typologia modeli Kościoła³⁷. Tu zostanie przedstawiona propozycja Dullesa.

1. Model instytucjonalny

Dominował od XVI w. do encykliki *Mystici Corporis Christi* Piusa XII (utożsamiającej Kościół Chrystusowy z Kościołem rzymskokatolickim), a kulminacja jego dominacji nastąpiła na *Vaticanum I*. Polega na redukcji (rozumienia) Kościoła do jego struktury instytucjonalnej. Cechowały go ostry podział na hierarchię i laikat, Kościół nauczający i nauczany, skupienie całej władzy (nauczania, uświęcania i zarządzania) w rękach hierarchii, ekskluzywizm zbawczy (eklezjologiczny), klerykalizm, jurydycyzm, triumfalizm, teologiczna „metoda regresywna” (A. Gardeil) poszukująca podstaw orzeczeń magisterialnych w początkach Kościoła (u Jezusa i Apostołów) w celu ich apologii, co zahamowało rozwój teologii. Dulles zwraca uwagę, że epoki Ojców Kościoła i średniowiecze do XIII w. były wolne od instytucjonalizowania Kościoła, Jezus ostro krytykował instytucjonalizm religijny, a św. Paweł Apostoł nadawał wspólnotom kościelnym model bardziej charyzmatyczny niż instytucjonalny³⁸. Model ten jest krytykowany przez większość współczesnych eklezjologów i uważany za zamkniętą przeszłość.

2. Model mistycznej komunii

Został opracowany w XX w., a jego podstawą było dążenie do syntezy modelu instytucjonalnego (katolickiego) Kościoła z protestanckim (antyinstytucjonalnym, charyzmatycznym). Model mistycznej komunii był wyraźnie obecny u A. Rademachera, W. Starka, M. Delespessa, S. Clarka, J. Hamera,

³⁵ M. RUSECKI, *Traktat o Kościele*, s. 13-32; K. KAUCHA, *Wiarygodność Kościoła*, w: *Kościół w czasach Jana Pawła II*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, J. Mastej, Lublin: Wydawnictwo KUL, Wydawnictwo „Gaudium” 2005, s. 339-344.

³⁶ A. DULLES, *Models of the Church*, s. 15-33.

³⁷ W teologii Dullesa modele Kościoła odpowiadają modelom Objawienia Bożego, zaś kryteria oceny modeli Kościoła, o których będzie mowa dalej w tym punkcie artykułu – kryteriom oceny modeli tegoż Objawienia. Modele Kościoła są czymś zupełnie innym niż biblijne jego określenia (nazwy, obrazy, metafory), których w NT jest aż 96. Zob. P. MINEAR, *Images of the Church in the New Testament*, Philadelphia: Westminster 1960.

³⁸ A. DULLES, *Models of the Church*, s. 34-46.

Y. Congara i H. Mühlena. Został wyeksponowany przez encyklikę Piusa XII *Mystici Corporis Christi* (1943 r.), która na ok. 10 lat zdominowała (oficjalną) eklezjologię katolicką. Jego uzasadnieniem są biblijne obrazy Kościoła (Lud Boży i Ciało Chrystusa), które model ten starał się zsynchronizować, oraz obecność w myśli eklezjologicznej św. Augustyna i św. Tomasza z Akwinu. Posiada kilka odmian, m.in. H. Mühlena model wspólnoty interpersonalnej i jedności personalistycznej (Kościół to jedna Osoba – Duch Święty, w wielu osobach). Niektórzy autorzy (Delespesse i Clark) zwracali uwagę, że kryterium przynależności do Kościoła jest aktywność człowieka jako podmiotu działania łaski, a nie tylko przynależność formalna³⁹.

3. Model sakramentalny

Powstał w XX w. jako synteza dwóch poprzednich modeli z zamiarem usunięcia ich słabości⁴⁰. Spośród jego reprezentantów (H. de Lubac, K. Rahner, O. Semmelroth, E. Schillebeeckx, P. Smulders i Y. Congar, J. Groot, G. Martelet) należy wyeksponować Rahnera, który dał mu podstawy antropologiczne. Według niego między Kościołem a człowiekiem zachodzi analogia. Człowiek jest jednością duszy i ciała, które są nierozzerwalne, oddziałują na siebie i potrzebują się. Ciało dostarcza duszy impulsów, a ona manifestuje się poprzez ciało (analogicznie jest z Kościołem, w którym element widzialny związany jest z niewidzialnym). Model sakramentalny zakłada, że Chrystus jest sakramentem (prasakramentem, sakramentem doskonałym) Boga, gdyż w pełni oznacza to, co zawiera i zawiera to, co oznacza, zaś Kościół jest sakramentem Jezusa Chrystusa, przedłużeniem w czasie i przestrzeni Jego łaski, choć niedoskonałym ze względu na słabości członków. Powszechność Eklezji sprawia upowszechnianie tej łaski. Bez Kościoła nie byłoby dostępu do zbawczej łaski Jezusa Chrystusa. Według Dullesa właściwiej jest ujmować Kościół jako sakrament (lub symbol w znaczeniu teologicznym) niż znak, lecz rozumie on znak praktycznie jako sygnał, coś krótkotrwałego, tymczasem np. M. Rusecki i inni pojmują znak jako własność bardziej trwałą. Model ten, zwłaszcza dzięki Rahnerowi, pozwala dostrzec łaskę poza widzialnymi granicami Kościoła, a także umożliwia pozytywną krytykę Eklezji w celu uwyrażniania jej sakramentalności, co służy jej skuteczności

³⁹ Tamże, s. 47-62.

⁴⁰ Tamże, s. 63-75. Dulles pisze (s. 64, przyp. 11), że Święte Oficium wydało w 1949 r. list ostrzegający przed utożsamianiem Kościoła z sakramentem (sic!) (DS 3866-3873), który opublikowano dopiero w 1952 roku.

i wiarygodności. Ponadto – według Dullesa – jest najdoskonalszą syntezą chrystologii, eklezjologii i sakramentologii.

4. Model kerymatyczny

Występuje w teologii protestanckiej u: K. Bartha, R. Bultmanna, E. Fuchsa i G. Ebelinga (częstkowo u H. Künga) i zakłada, że głoszenie Słowa (kerygmatu) jest eklezjotwórcze, a nawet rodzi cały (integralny) Kościół, któremu nie jest potrzebna widzialna struktura. Temu modelowi towarzyszy rozbudowana teologia Słowa i głoszenia Ewangelii oraz wiary jako całkowitego posłuszeństwa Słowu. Według Bultmanna przyjęcie Ewangelii już jest zbawieniem, a Kościół to „ta oto” grupa ludzi przyjmujących ją. Znamienne, że *Vaticanum II* zacytował Bartha i wspominał o tym modelu, od razu jednak dokonując korekty: Słowu musi towarzyszyć interpretacja ciesząca się uzasadnionym autorytetem, czyli Magisterium, choć nie stoi ono ponad Słowem Bożym. W ocenie Dullesa ten model grozi zawężeniem rozumienia Eklezji i jej działalności tylko do proklamacji Słowa bez inicjowania społeczno-historycznej przemiany świata⁴¹.

5. Model sługi

U jego podstaw znajduje się zmiana paradygmatu rządzącego poprzednimi modelami, które zakładają aktywność i rację jedynie po stronie Kościoła oraz bierność i posłuszeństwo świata, a tymczasem od oświecenia – jak pisze Dulles – świat wyemancypował się od Eklezji, która – jak się wydaje – nie jest mu potrzebna. Według tego modelu, nawiązującego do chrystologii progzystencjalnej, Kościół ma świadomie wejść w rolę Chrystusa Sługi wobec świata (KDK 3; 92). Traktując go jako *locus theologicus* ma w nim odnaleźć znaki czasu, które ukierunkują jego misję (służbę) i pozwolą zbudować tożsamość (głównie diakonijną). Dulles za twórców tego modelu uznaje przede wszystkim P.T. de Chardina oraz D. Bonhoeffera („pasterza ludzi bezreligijnych”), którzy chcieli reagować na odejście świata od Kościoła, dlatego poszukiwali w świecie wartości pozytywnych. Przedstawicielami tego modelu byli protestanci: G. Winter, H. Cox, J.A.T. Robinson oraz katolicy: R. Adolfs, E. Bianchi i R.P. McBrien. Jego obecność widać w dokumentach Synodu Generalnego Biskupów w Medellin (1968), *Wyznaniu presbiteriańskim*

⁴¹ Tamże, s. 76-88.

(1967) i *Raporcie z Uppsali* Światowej Rady Kościołów (1968). Według Dullesa model ten jest zbyt optymistyczny w ocenie świata, grozi rozplynięciem się Kościoła w nim, a ponadto pojęcie „sługi” oznacza osobę pozbawioną wolności, podczas gdy Kościół tę wolność w Chrystusie posiada⁴².

6. Model wspólnoty uczniów

Model ten – zdaniem Dullesa – występuje we wszystkich gałęziach chrześcijaństwa i w jego początkach⁴³. Posiada solidne podstawy historyczne i biblijne. Jezus to rabbi, który powoływał uczniów i uczennice (fakt historyczny). Każda księga NT kreśli sylwetki uczniów i uczennic Pana (Maryja, Piotr, Jan, Jakub, Maria, Marta, Paweł, Filip itd.), różne typy uczniów i podstawowe znaczenie „bycia uczniem” w strukturze chrześcijaństwa. Wzorcowym obrazem Kościoła, jako wspólnoty uczniów, są Dzieje Apostolskie⁴⁴. Model ten występuje w najstarszej tradycji (okres apostołski, subapostołski, poapostołski, Ojcowie Kościoła) i w późniejszych dziejach Eklezji w postaci życia pustelniczego (ojcowie pustyni), cenobityzmu, monastycyzmu, życia konsekrowanego i celibatu prezbiterów, który na Zachodzie – najpierw lokalnie, potem powszechnie – był wprowadzany jako reakcja na utratę radykalizmu bycia uczniem. Do *Vaticanum II* status uczniów Pana mieli tylko zakonnicy, prezbiterzy i biskupi. Powrót do tej idei, rozszerzonej na wszystkich członków Kościoła, został potwierdzony w dokumentach ostatniego soboru i w nauczaniu Jana Pawła II. Jest to model personalistyczny i odpowiada faktycznemu funkcjonowaniu Eklezji, w której skuteczny przekaz wiary i doświadczenia religijnego (w tym eklezjalnego) może dokonywać się tylko w „żywej” wspólnotcie uczniów i uczennic z Jezusem i sobą nawzajem, zwłaszcza dzięki liturgii i sakramentom.

7. Model znaku sprzeciwu

Określany też jako *contrast society*⁴⁵ wyraża odrębność Kościoła od świata, zwłaszcza kultury, polityki i ekonomii gubiących lub odrzucających religię, i to, że Eklezja, choć akceptuje autonomię świata, to jest (i musi być)

⁴² Tamże, s. 89-102.

⁴³ Tamże, s. 204-226.

⁴⁴ W Dz 6,2 (por. Dz 9,2; 22,4) Kościół został dosłownie nazwany „wspólnotą uczniów”. Wspólnota uczniów w Jerozolimie po Zmartwychwstaniu liczyła ok. 120 osób. Zob. tamże, s. 211.

⁴⁵ Tamże, s. 219-226.

krytykiem jego błędów godzących w człowieka. Model ten wyraźnie wystąpił w XX wieku. W pierwszej jego połowie Magisterium nie uwzględniało autonomii świata („rzeczywistości ziemskich”), później – tak. Wzorcowym dokumentem Magisterium jest tu Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* Soboru Watykańskiego II. Głos sprzeciwu Kościoła był wyrażany przez ostatnich papieży: Pawła VI (idea zrównoważonego postępu), Jana Pawła II (np. etos ogólnoludzkiej solidarności, krytyka błędu antropologicznego liberalizmu i kolektywizmu, krytyka kultury śmierci, globalizacji, zagrożeń ekologicznych itd.), Benedykta XVI i Franciszka. Sprzeciw był podstawą różnych wersji teologii wyzwolenia i teologii politycznej. Model ten jest niewygodny dla świata polityki i nastawionej tylko na zysk ekonomii, dlatego jest posądzany o uleganie wpływowi myśli lewicowej i może rodzić męczenników. Wymaga od Kościoła odwagi, a także wewnętrznej wiarygodności i przejrzystości.

Z opracowania przez Dullesa modeli Kościoła należy wyprowadzić wnioski.

Przedmiot eklezjologii jest rzeczywistością bogatą w treści, powiązaną z innymi przedmiotami i trudną do całościowego poznania. Drogą naukowego poznania Kościoła jest jego charakteryzowanie dzięki wielu modelom. Dulles zwraca uwagę, że nie ma jednego – supermodelu Eklezji. Każdy model jest wielorako uwarunkowany (historycznie, przedmiotowo, podmiotowo) i nieabsolutny. Modele wyłaniały się wraz z biegiem dziejów Kościoła i teologii, przy czym do *Vaticanum II* były tylko dwa, potem zaczęło pojawiać się ich wiele. Wszystkie modele trzeba synchronizować przez procedurę nakładania na siebie. Wyznaczają one tzw. warunki brzegowe rozumienia przedmiotu i dokonują wewnętrznej autokrytyki (same usuwają swe jednostronności), co wpływa na zwiększenie obiektywności i precyzji poznania.

Dulles nie tylko opracował modele Kościoła, lecz także podał kryteria ich oceny, co jest istotne dla metaeklezjologii. Są one następujące: podstawy biblijne (biblijne obrazy, figury i nazwy Kościoła mogą być podłożem różnych modeli), podstawy w tradycji chrześcijańskiej, zdolność budowania tożsamości i misyjności Kościoła, obecność wartości specyficznie chrześcijańskich, kompatybilność z doświadczeniem religijnym ludzi współczesnych, operatywność w teologii (pomoc w rozwiązywaniu problemów teologicznych), zrozumiałość przez chrześcijan innych wyznań, wyznawców innych religii i świeckich humanistów⁴⁶.

⁴⁶ Tamże, s. 191-192.

Ostatnia konkluzja: warto zauważyć, że konstruowanie przez Dullesa modeli i kryteriów ich oceny (nie tylko Kościoła, lecz także Objawienia) jest wzorowane na procedurze nauk empirycznych. Amerykański kardynał do tego dążył, gdyż jednym z celów jego teologii była jej apologia wobec krytyki płynącej z pozytywistycznej koncepcji poznania i nauki, która wykluczała teologię z obszaru poznania krytycznego.

*

Niniejszy artykuł jest przyczynkiem do metaeklezjologii wewnętrznej, czyli metateoretycznej charakterystyki eklezjologii dokonywanej przez teologów. Zostały w nim omówione nowe elementy w problematyce eklezjologicznej, rodzaje eklezjologii, nurty eklezjologiczne oraz modele Kościoła w systematyzującym ujęciu kard. A. Dullesa (instytucjonalny, mistycznej komunii, sakramentalny, kerygmaticzny, sługi, wspólnoty uczniów, znaku sprzeciwu). Autor ten nie tylko posługiwał się metodą modeli, konstruując modele Kościoła i Objawienia Bożego, lecz także opracował ogólne kryteria ich oceny.

Poruszając się na płaszczyźnie metaeklezjologicznej można stwierdzić, że wielość i zróżnicowanie rodzajów eklezjologii i jej nurtów świadczy o jej bogactwie oraz złożoności. Dlatego nie jest możliwa jakaś eklezjologia holistyczna, całościowa (totalna), a projekt eklezjologii integralnej należałoby widzieć jako (wielce użyteczne) integrowanie (spajanie) dorobku tej dyscypliny wokół głównych problemów w niej, oraz jej stawianych. Według M. Ruseckiego można dziś zapomnieć o jedności (scaleniu) teologii, która podlega coraz większej fragmentaryzacji⁴⁷. Pojawiają się nowe dyscypliny i subdyscypliny, a teologowie stają się specjalistami od coraz mniejszych „wycinków”. Coraz mniej znają osiągnięcia swoich kolegów i koleżanek (nawet rodzimych, nie mówiąc o zagranicznych) oraz dzieje teologii. To wszystko dotyczy także eklezjologów i eklezjologii. W teologii (i eklezjologii) zachodzą typowe dla współczesnych nauk procesy, których nie sposób zatrzymać. Oprócz negatywnych konsekwencji tego stanu rzeczy są także pozytywne. Teologia (i eklezjologia) świadczą o swej żywotności (potrzebie), a teologowie mają więcej swobody naukowej niż w przeszłości, co przekonuje, że w teologii, będącej nauką kościelną, jest wolność badań naukowych, i że teologowie z niej twórczo korzystają.

⁴⁷ *Problematyka metody w teologii*, s. 44-47, 54-64. Rusecki (s. 55-56) przypomina A. Kolpinga klasyfikację nauk teologicznych, która je scala.

BIBLIOGRAFIA

- BARTNIK Cz.S., Eklezjologia. I. W teologii katolickiej, w: Encyklopedia Katolicka, red. R. Łukaszuk, L. Bieńkowski, F. Gryglewicz, Lublin: TN KUL 1985, t. IV, kol. 773-781.
- BARTNIK Cz.S., Kościół, Lublin: Wydawnictwo KUL 2009.
- BRONK A., MAJDAŃSKI S., Teologia – próba metodologiczno-epistemologicznej charakterystyki, „Nauka” 2(2006), s. 81-110.
- Chrześcijaństwo jutra. Materiały II Międzynarodowego Kongresu Teologii Fundamentalnej (Lublin, 18-21 IX 2001), red. M. Rusecki, K. Kaucha, Z. Krzyszowski, I.S. Ledwoń, J. Mastej, Lublin: TN KUL 2001.
- DULLES A., *Models of the Church*, New York: Doubleday 1987.
- KANTYKA P., *Ku wspólnemu rozumieniu Kościoła. Eklezjologia dialogu katolicko-metodystycznego*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2008.
- KAUCHA K., Eklezjologia fundamentalna. Zagadnienia metodologiczne, „Roczniki Teologii Fundamentalnej i Religiologii” 1(56)2009, s. 29-46.
- KAUCHA K., Kontekstualno-europejska eklezjologia fundamentalna, „Roczniki Teologiczne” 48-49 (2001-2002), z. 9, s. 29-52.
- KAUCHA K., Wiarygodność Kościoła, w: *Kościół w czasach Jana Pawła II*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, J. Mastej, Lublin: Wydawnictwo KUL, Wydawnictwo „Gaudium” 2005, s. 339-344.
- KAUCHA K., Wiarygodność Kościoła w kontekście wyzwań współczesności europejskiej w świetle nauczania Jana Pawła II, Lublin: Wydawnictwo KUL 2008.
- LOHFINK G., *Czy Bóg potrzebuje Kościoła? O teologii ludu Bożego*, tł. E. Pieciul-Karmińska, Poznań: W drodze 2005.
- MICHALIK A., *Zrozumieć chrześcijaństwo. Istota chrześcijaństwa według Josepha Ratzingera*, Tarnów: Wydawnictwo Biblos 2008.
- Międzynarodowa Komisja Teologiczna, „Sensus fidei” w życiu Kościoła, Kraków: Wydawnictwo Księży Sercanów 2015.
- MINEAR P., *Images of the Church in the New Testament*, Philadelphia: Westminster 1960.
- MONDIN B., *La Chiesa primizia del regno. Trattato di ecclesiologia*, Bologna 1986.
- MONDIN B., *La Chiesa sacramento d'amore. Trattato di ecclesiologia*, Bologna 1993.
- MONDIN B., *Le nuove ecclesiologie*, Roma: Paoline 1980.
- NADBRZEŻNY A., Sakrament wyzwolenia. Zbawcze posłannictwo Kościoła w posoborowej teologii holenderskiej, Lublin: Wydawnictwo KUL 2013.
- NAPIÓRKOWSKI A.A., Przyczynek do metodologii eklezjologii integralnej, „Studia Nauk Teologicznych PAN” 2(2007), s. 175-188.
- NAPIÓRKOWSKI S.C., *Jak uprawiać teologię*, Wrocław: TUM 1994.
- PRZYGODA W., Eklezjologia pastoralna, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski, Lublin: TN KUL 2006, s. 234-235.
- RAHNER K., *Strukturwandel der Kirche als Aufgabe und Chance*, Freiburg: Herder 1972.
- Rok Wiary – rok odnowy, red. K. Kaucha, A. Pietrzak, W. Rebeta, Lublin: Wydawnictwo KUL 2013.
- Rusecki M., Biblia jako tradent i aktualizator Objawienia. Aspekt metodologiczny, w: *Biblia w teologii fundamentalnej (Biblioteka Teologii Fundamentalnej, t. V)*, red. J. Perszon. Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK 2010, s. 113-133.
- RUSECKI M.: Problematyka metody w teologii, w: *Tożsamość teologii*, red. A. Anderwald, T. Dola, M. Rusecki, Opole: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego 2010, s. 43-83.
- RUSECKI M., *Traktat o Kościele*, red. K. Kaucha, P. Królikowski, J. Mastej, Lublin: Wydawnictwo KUL 2014.
- RUSECKI M., *Wiarygodność chrześcijaństwa, t. 1: Z teorii teologii fundamentalnej*, Lublin: TN KUL 1994.

- SALATO N., *Persona e Chiesa: un sentiero interrotto. Indizi per un personalismo ecclesiologicalo*, Trapani: Gruppo editorial Il Pozzo di Giacobbe 2013.
- SEWERYNIAK H., *Metodologia eklezjologii fundamentalnej. Demonstratio catholica*, „Studia Nauk Teologicznych PAN” 2(2007), s. 117-144.
- VAN DER VEN J.A., *Ecclesiology in Context*, Grand Rapids (Michigan)–Cambridge (U.K.): W.B. Eerdmans Publishing Company 1996.
- VAN DER VEN J.A., *Empirical Methodology in Practical Theology: Why and How?*, „Pastoraltheologische Informationen” 15(1995), nr 1, s. 135-154.
- WALDENFELS H., *O Bogu, Jezusie Chrystusie i Kościele dzisiaj. Teologia fundamentalna w kontekście czasów obecnych*, tł. A. Paciorek, Katowice: Księgarnia św. Jacka 1993.
- WĄSEK D., *Nowa wizja zarządzania Kościołem (Myśl Teologiczna, t. 84)*, Kraków: Wydawnictwo WAM 2014.
- Wiarygodność chrześcijańskiego orędzia zbawienia (Biblioteka Teologii Fundamentalnej, t. X)*, red. P. Artemiuk, Płock: Płocki Instytut Wydawniczy 2015.

Z METAEKLEZJOLOGII

Streszczenie

Metaeklezjologia to pojęcie analogiczne do terminu „metateologia” oznaczające metateoretyczną charakterystykę eklezjologii. Metaeklezjologia – tak jak metateologia – może być zewnętrzna lub wewnętrzna. Niniejszy artykuł jest próbą budowania wewnętrznej metaeklezjologii katolickiej odwołującej się do dorobku lubelskich metodologów nauki (A. Bronk, S. Majdański, S. Kamiński), lubelskich metodologów teologii (Cz.S. Bartnik, M. Rusecki) i innych metodologów teologii (A. Dulles, B. Mondin, A. Kolping, H. Seweryniak, A.A. Napiórkowski). Niniejszy artykuł obejmuje następujące zagadnienia: nowe elementy w problematyce eklezjologicznej, rodzaje eklezjologii i nurty eklezjologiczne, modele Kościoła (instytucjonalny, mistycznej komunii, sakramentalny, kerygmaticzny, sługi, wspólnoty uczniów, znaku sprzeciwu). W zakończeniu znajduje się kilka ogólnych wniosków o stanie współczesnej eklezjologii katolickiej.

Słowa kluczowe: eklezjologia; kryteria waloryzacji modeli teologicznych; metaeklezjologia; metateologia; metodologia; modele Kościoła; nurty eklezjologiczne; problematyka eklezjologii; rodzaje eklezjologii; teologia.